

МОВА І ДЕРЖАВА

За пристрастями, що вирують навколо мовного питання, можна простежити глибинні соціально-економічні, етнокультурні, політичні процеси. І що характерно, від часу проголошення незалежності України це питання не втратило гостроти й особливо політизується саме перед виборами. Завжди є охочі розіграти карту мови; згадаймо слова Михайла Грушевського про те, що питання мови в Україні завжди було питанням політичним.

Коли Постановою Верховної Ради УРСР 28 жовтня 1989 року було прийнято Закон «Про мови в Українській РСР», то визначені в згаданій постанові терміни – три-п'ять чи п'ять-десять років для реалізації статей про мовні обов'язки службових осіб, про мову освіти, науки, інформатики, культури тощо – викликали нарікання: хіба для того, щоб організувати навчальний курс українською мовою із якоїсь дисципліни у вищому навчальному закладі, треба аж десять років?! Чи хіба не задовгий термін – три-п'ять років для того, щоб державний службовець вивчив мову в обсязі, необхідному для виконання ним службових обов'язків? Та коли брати за часову межу 1989 рік, то названі терміни давно минули. Отож, виявляється, що написати й прийняти закон значно легше, ніж досягти того, щоб він діяв у нашому житті. Бо сьогодні всім зрозуміло, що цілеспрямованої мовної політики в державі немає або вона балансує залежно від передвиборних програм кандидатів у Президенти. Очевидно, з іншими мірками треба підходити до закону, який мав би бути прийнятий у нашій державі, а не в колишній республіці СРСР. Адже не могло, наприклад, бути й згадки в законі 1989 року про державну мову в армії, в усіх силових структурах. Надто обережно мовилося про українську мову як мову міжнаціонального спілкування (тільки в парі з російською!). Не було й не могло там бути слів про українську мову як засіб консолідації суспільства, що має виходити на міжнародну арену як мова суверенної держави.

Нагадаймо текст 10 статті Конституції України, прийнятої Верховною Радою 28 червня 1996 року:

«Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом».

Перший рядок цієї статті спонукає до роздумів про державотворчу функцію мови. Маємо усвідомити її роль як засобу державотворення, бо ж таки єдина мова робить населення народом – державним народом. Хай для одних людей вона рідна, материнська, перша мова, якою вони почали спілкуватися зі світом, а для інших – мова, яку вивчають і якою навчаються, яка стимулювала процес інтеграції в суспільство, через яку сприймається українська національна культура як цілісність, через яку можна якнайкраще зрозуміти народ, який живе в Україні і який заявив про своє бажання жити в самостійній державі.

Світлана Єрмоленко